Osobitosti výchovy a vzdelávania žiakov v národnostnom školstve

Vzdelávacie oblasti:
Jazyk a komunikácia, Človek a spoločnosť a Umenie a kultúra
v Štátnom vzdelávacom programe pre základné vzdelávanie 2023

Sprievodca

NIVAM
NÁRODNÝ INŠTITÚT VZDELÁVANIA A MLÁDEŽE

Osobitosti výchovy a vzdelávania žiakov v národnostnom školstve

Sprievodca

Vzdelávacie oblasti Jazyk a komunikácia, Človek a spoločnosť a Umenie a kultúra
v Štátnom vzdelávacom programe pre základné vzdelávanie 2023

PaedDr. Gyöngyi Ledneczká, PhD.
Mgr. Liliana Bolemant, PhD.
Mgr. Andrea Döményová
PaedDr. Anita Halászová
PaedDr. Lívia Tímárová

NIVaM 2026

Obsah

Úvod **3**

1 Implementácia Osobitostí výchovy a vzdelávania žiakov v národnostnom školstve **5**

1.1 Vzdelávacia oblasť Jazyk a komunikácia 7

1.2 Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť 8

1.3 Vzdelávacia oblasť Umenie a kultúra 11

2 Odporúčaný výber záväzných obsahových a výkonových štandardov **14**

2.1 Výber obsahových a výkonových štandardov vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť 15

2.2 Výber obsahových a výkonových štandardov vzdelávacej oblasti Umenie a kultúra 19

2.2.1 Hudobná výchova 19

2.2.2 Výtvarná výchova 22

3 Ako pracovať so špecifickými cieľmi pri ich implementácii do ŠkVP **25**

3.1 Odporúčaný postup implementácie špecifických cieľov do ŠkVP 27

3.2 Námety na konkretizáciu obsahových štandardov 27

3.3 Námety tematických dní 28

3.4 Námety na formálne a neformálne vzdelávacie aktivity 35

3.4.1 Jazyk a komunikácia 36

3.4.2 Človek a spoločnosť 36

3.4.3 Umenie a kultúra 37

Záver **38**

Úvod

Sprievodca k Osobitostiam výchovy a vzdelávania žiakov v národnostnom školstve (ďalej Sprievodca) je špecifický pedagogický dokument vypracovaný v súlade so Štátnym vzdelávacím programom pre základné vzdelávanie 2023 (ďalej ŠVP ZV 2023), dostupné na Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie.

Pri tvorbe dokumentu sa vychádzalo z nasledujúcich princípov:

→ autonómia školy a kompetenčný charakter ŠVP ZV 2023,

→ univerzálnosť Sprievodcu pre všetky národnostné menšiny,

→ odlíšenie špecifického pedagogického dokumentu od záväzného kurikulárneho dokumentu.

Cieľom dokumentu je poskytnúť základným školám a triedam s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny a základným školám s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny podporu pri implementácii kapitoly 10 Štátneho vzdelávacieho programu pre základné vzdelávanie 2023 *Osobitosti výchovy a vzdelávania žiakov v národnostnom školstve* (ďalej Osobitosti) do školských vzdelávacích programov.

Ďalším dôležitým cieľom dokumentu je vymedziť obsahové zameranie, prostredníctvom ktorého žiaci národnostných škôl a tried poznávajú hodnoty vlastnej národnostnej kultúry a zároveň si uvedomujú a posilňujú svoju národnostnú identitu.

Z uvedeného dôvodu boli v rámci ŠVP ZV 2023 ustanovené nasledujúce špecifické ciele pre výchovu a vzdelávanie žiakov v národnostnom školstve (ďalej špecifické ciele):

→ poznávanie regionálnych kultúrno-spoločenských reálií a histórie,

→ identifikovanie rôznych zdrojov vlastnej kultúrnej identity od lokálnej až po globálnu úroveň,

→ rozvíjanie vlastnej identity a uplatňovanie rešpektujúceho prístupu k druhým,

→ oceňovanie a ochrana národného kultúrneho dedičstva a rôznych podôb globálnej kultúry ako súčasti vlastnej kultúrnej identity,

→ poznávanie významných umeleckých diel predstaviteľov kultúry jednotlivých národnostných menšín.

Sprievodca je koncipovaný ako kurikulárno-implementačný podporný materiál pre tvorbu ŠkVP pre národnostné školy. Jeho špecifickosť spočíva v implementácii vyššie uvedených špecifických cieľov do obsahu vzdelávacích oblastí *Jazyk a komunikácia* (vzdelávacie štandardy vyučovacích predmetov: maďarský, nemecký, rómsky, rusínsky, ruský, ukrajinský jazyk a literatúra; v školách s vyučovacím jazykom maďarským aj vzdelávací štandard: slovenský jazyk a slovenská literatúra), *Človek a spoločnosť* a *Umenie a kultúra* (vzdelávacie štandardy: hudobná výchova, výtvarná výchova). Špecifické ciele sa na základe príslušných vzdelávacích štandardov povinne zapracúvajú do školského vzdelávacieho programu (ďalej ŠkVP) národnostných škôl, pričom sa zohľadňujú špecifiká konkrétnej národnostnej menšiny. Ich adaptácia v jednotlivých cykloch vzdelávania je možná a zostáva v kompetencii školy.

Sprievodca pozostáva z kapitol, ktoré opisujú špecifiká vybraných vzdelávacích oblastí a zároveň prinášajú výber výkonových a obsahových štandardov, ako aj námety na mimoškolské a neformálne vzdelávacie aktivity. Tie môžu školy využiť pri tvorbe vlastných školských vzdelávacích programov s cieľom napĺňať špecifické ciele v národnostnom školstve.

Sprievodca zároveň predstavuje východisko pre tvorbu edukačných publikácií a ďalších materiálnych a didaktických prostriedkov pre vzdelávacie oblasti *Človek a spoločnosť* a *Umenie a kultúra*.

1

Implementácia Osobitostí výchovy a vzdelávania žiakov v národnostnom školstve

V školských vzdelávacích programoch sa zohľadňujú špecifiká kultúry a identity príslušnej národnostnej menšiny, ako aj charakteristiky regiónu, v ktorom škola pôsobí.

Pri implementácii osobitostí výchovy a vzdelávania do ŠkVP je potrebné zohľadniť nasledujúce zásady:

→ osobitosti výchovy a vzdelávania žiakov v národnostnom školstve sú prirodzenou súčasťou vzdelávacieho procesu v národnostných školách a triedach v rámci formálneho aj neformálneho vzdelávania,

→ špecifické obsahy sa majú prirodzene prepájať s platnými výkonovými a obsahovými štandardmi a integrovať do bežného vyučovania vo vybraných vzdelávacích oblastiach a vyučovacích predmetoch jednotlivých cyklov vzdelávania.

Nasledujúce tabuľky uvádzajú jednotlivé osobitosti výchovy a vzdelávania spolu s ich implementačnou úrovňou.

Tabuľka 1 *Osobitosti výchovy a vzdelávania v školách a triedach s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny*

P. č.	Osobitosť	Implementačná úroveň
1.	vyučovanie povinného vyučovacieho predmetu jazyk národnostnej menšiny a literatúra	ŠVP → ŠkVP
2.	vyučovanie povinného vyučovacieho predmetu slovenský jazyk a literatúra alebo slovenský jazyk a slovenská literatúra	ŠVP → ŠkVP
3.	vyučovanie vyučovacích predmetov vzdelávacích oblastí v jazyku národnostnej menšiny v rámci všetkých cyklov vzdelávania, okrem vyučovania slovenského jazyka a literatúry, slovenského jazyka a slovenskej literatúry a cudzích jazykov	Školský zákon → ŠkVP
4.	témy vyučovacích predmetov vzdelávacích oblastí Človek a spoločnosť a Umenie a kultúra, prostredníctvom ktorých žiaci v národnostnom školstve poznávajú jazyk, reálie, regionalitu a tradície, históriu, hodnoty, umenie a kultúru vlastnej národnostnej menšiny	ŠVP → ŠkVP
5.	používanie edukačných publikácií určených pre národnostné školstvo, ktoré sú v súlade s princípmi a cieľmi výchovy a vzdelávania	školský zákon → školy

Tabuľka 2 *Osobitosti výchovy a vzdelávania v školách a triedach s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny*

P. č.	Osobitosť	Implementačná úroveň
1.	vyučovanie povinného vyučovacieho predmetu jazyk národnostnej menšiny a literatúra	ŠVP → ŠkVP
2.	témy vyučovacích predmetov vzdelávacích oblastí Človek a spoločnosť a Umenie a kultúra, prostredníctvom ktorých žiaci	ŠVP → ŠkVP

P. č.	Osobitosť	Implementačná úroveň
	v národnostnom školstve poznávajú jazyk, reálie, regionalitu a tradície, históriu, hodnoty, umenie a kultúru vlastnej národnostnej menšiny	
3.	používanie edukačných publikácií určených pre národnostné školstvo, ktoré sú v súlade s princípmi a cieľmi výchovy a vzdelávania	školský zákon → školy
4.	možnosť vyučovať aj niektoré ďalšie vyučovacie predmety v jazyku národnostnej menšiny	školský zákon → ŠkVP

Sprievodca sa zameriava na implementáciu **tém vyučovacích predmetov vzdelávacích oblastí Človek a spoločnosť a Umenie a kultúra, prostredníctvom ktorých žiaci v národnostnom školstve poznávajú jazyk, reálie, regionalitu a tradície, históriu, hodnoty, umenie a kultúru vlastnej národnostnej menšiny** (Tabuľka 1 bod 4; Tabuľke 2 bod 2). Ostatné osobitosti sú zadefinované v školskom zákone a ŠVP ZV 2023.

Vymedzený obsah sa implementuje do vyučovacieho procesu bez navýšenia časovej dotácie. Na jeho začlenenie a realizáciu v rámci ŠkVP však možno využiť aj disponibilné hodiny alebo tematické dni (pozri ŠVP ZV 2023, rámcové učebné plány pre školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny a rámcové učebné plány pre školy s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny), a to v súlade s podmienkami školy.

Vo vzdelávacích oblastiach (ďalej VO) *Jazyk a komunikácia*, *Človek a spoločnosť* a *Umenie a kultúra* škola vytvára priestor na poznávanie regionálnych a národnostných špecifík, rozvoj interkultúrnych kompetencií, budovanie pozitívneho vzťahu ku kultúrnemu dedičstvu a na podporu rešpektu ku kultúrnej rozmanitosti spoločnosti. Konkrétne špecifické témy, ako sú jazyk, reálie, regionalita, tradície, história, hodnoty, umenie a kultúra národnostnej menšiny, majú byť v ŠkVP rozpracované v súlade s definovanými špecifickými cieľmi a podmienkami školy.

1.1 Vzdelávacia oblasť Jazyk a komunikácia

Vzdelávacia oblasť Jazyk a komunikácia je primárnym nositeľom osobitostí národnostného vzdelávania. Jej cieľom a poslaním je rozvíjať jazykové kompetencie žiakov a zároveň podporovať osvojovanie si špecifických tém súvisiacich s jazykom, literatúrou, kultúrou, históriou, tradíciami, hodnotami a regionálnymi špecifikami príslušnej národnostnej menšiny. Napĺňanie tohto špecifického poslania sa v minulosti zabezpečovalo a aj v súčasnosti sa zabezpečuje prostredníctvom vyučovacieho predmetu jazyk národnostnej menšiny a literatúra ako aj prostredníctvom vyučovacieho predmetu slovenský jazyk a slovenská literatúra. V školách s vyučovacím jazykom maďarským tento predmet podporuje osvojovanie slovenského jazyka a jeho aktívne používanie v ústnej i písomnej komunikácii.

Z tohto dôvodu nie je potrebné vytvárať samostatný obsah nad rámec platných vzdelávacích štandardov. Národnostné školy a triedy využívajú príslušné vzdelávacie štandardy vyučovacích

predmetov maďarský jazyk a literatúra, nemecký jazyk a literatúra, rómsky jazyk a literatúra, rusínsky jazyk a literatúra, ruský jazyk a literatúra a ukrajinský jazyk a literatúra, ktoré sú vypracované osobitne pre jednotlivé národnostné menšiny. Škola môže do svojho ŠkVP zároveň zapracovať aj zoznam odporúčaných literárnych diel príslušnej národnostnej menšiny. Súčasťou uvedených vzdelávacích štandardov sú tematické okruhy, ktoré prostredníctvom medzipredmetových vzťahov podporujú napĺňanie špecifických cieľov. Školy s vyučovacím jazykom maďarským využívajú aj vzdelávací štandard zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry, ktorý svojím obsahom rovnako prispieva k napĺňaniu špecifických cieľov.

Špecifické ciele národnostného vzdelávania sú v rámci VO *Jazyk a komunikácia* prirodzene integrované do vzdelávacích štandardov. Ich napĺňanie sa uskutočňuje v rámci vyučovacieho procesu prostredníctvom práce s rozmanitými vecnými a literárnymi textami, ako aj prostredníctvom ďalších školských a mimoškolských vzdelávacích aktivít.

Pre povinné vyučovacie predmety VO *Jazyk a komunikácia* (maďarský jazyk a literatúra, nemecký jazyk a literatúra, rómsky jazyk a literatúra, rusínsky jazyk a literatúra, ruský jazyk a literatúra, ukrajinský jazyk a literatúra, slovenský jazyk a slovenská literatúra) boli osobitne vypracované nasledujúce záväzné pedagogické dokumenty:

→ vzdelávacie štandardy, do ktorých sú zapracované prierezové a doménové gramotnosti: maďarský jazyk a literatúra, nemecký jazyk a literatúra, rómsky jazyk a literatúra, rusínsky jazyk a literatúra, ruský jazyk a literatúra, ukrajinský jazyk a literatúra, slovenský jazyk a slovenská literatúra (dostupné na Učíme - metodický portál - Jazyk a komunikácia).

Na podporu implementácie kurikulárnej reformy boli vypracované aj sprievodné informatívno-metodické materiály, ktoré poskytujú praktické usmernenia na zavádzanie zmien do vyučovania:

→ Sprievodca zmenami vo vzdelávacích oblastiach VO Jazyk a komunikácia, podoblasť vyučovania prvého jazyka – jazyky národnostných menšín: maďarský jazyk a literatúra, nemecký jazyk a literatúra, rómsky jazyk a literatúra, rusínsky jazyk a literatúra, ruský jazyk a literatúra, ukrajinský jazyk a literatúra (dostupné na Učíme - metodický portál - Podoblasť jazyky národnostných menšín),

→ Sprievodca zmenami vo vzdelávacích oblastiach VO Jazyk a komunikácia, podoblasť slovenský jazyk ako druhý jazyk – slovenský jazyk a slovenská literatúra (dostupné na: Jazyk-a-komunikacia_slovensky-jazyk-a-slovenska-literatura-1.pdf),

→ metodické príručky a ďalšie podporné materiály obsahujúce metodické odporúčania a modelové vyučovacie jednotky sú dostupné na metodickom portáli Učíme - metodický portál - Jazyk a komunikácia.

1.2 Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť

Vzdelávací štandard VO *Človek a spoločnosť* je záväzný pre všetky základné školy vrátane národnostných. V charakteristike VO sa explicitne uvádza, že v rámci vyučovacieho procesu sa v národnostných školách má prihliadať aj na Osobitosti výchovy a vzdelávania žiakov v národnostnom

školstve. VO zároveň vytvára priestor na spresnenie obsahu vzdelávania prostredníctvom tém zameraných na históriu, kultúru, tradície, hodnoty, regionalitu a spoločenský život príslušnej národnostnej menšiny. Pri tvorbe ŠkVP národnostné školy zohľadňujú regionálne podmienky a vlastné špecifiká tak, aby podporovali napĺňanie špecifických cieľov výchovy a vzdelávania v národnostnom školstve.

K VO Človek a spoločnosť sú vypracované:

→ vzdelávací štandard určený pre všetky školy vrátane národnostných,

→ sprievodca poskytujúci podrobnejšie usmernenia k implementácii a využívaniu vzdelávacích štandardov vo vyučovaní,

→ metodická príručka obsahujúca metodické odporúčania a modelové vyučovacie jednotky.

Uvedené materiály nie sú primárne zamerané na národnostné vzdelávanie, preto je potrebné ich obsah doplniť a konkretizovať o národnostné a regionálne reálie a špecifiká (dostupné na Učíme - metodický portál - Človek a spoločnosť).

Spoločenskovedné poznávanie vo VO Človek a spoločnosť obsahuje štyri vzájomne prepojené komponenty:

→ geografický,

→ dejepisný,

→ občiansky,

→ eticko-osobnostný.

Uvedené komponenty spoločne napĺňajú desať hlavných cieľov vzdelávacej oblasti, ktoré sú konkretizované pre jednotlivé vzdelávacie cykly a postupne sa rozvíjajú. Ciele sa napĺňajú prostredníctvom výkonových a obsahových štandardov. Dôraz sa pritom kladie na aktivizáciu žiakov, rozvoj vyšších kognitívnych funkcií a podporu aktívneho učenia. Obsahové štandardy sú preto formulované činnostne a orientované na aktívnu participáciu žiakov vo vzdelávacom procese.

V prvom a druhom cykle sa vzdelávacia oblasť realizuje prostredníctvom integrovaného vyučovacieho predmetu Človek a spoločnosť. V treťom cykle tvoria vzdelávaciu oblasť vyučovacie predmety geografia, dejepis, občianska náuka a etická výchova alebo náboženská výchova, pričom škola má možnosť pokračovať aj v tomto cykle v integrovanej forme vzdelávania.

Dejepisný komponent

Nové kurikulum od 2. cyklu zavádza v dejepisnom komponente nový prvok v podobe tematickej sondy. Žiaci na vybranom obsahu aplikujú rôzne formy individuálnej aj skupinovej práce. Napríklad môžu na zvolenú tému pripraviť školskú výstavu, pričom súčasťou procesu je široké spektrum činností, ako sú výber témy, zhromažďovanie exponátov, spracovanie textov, ich usporiadanie, pomenovanie a príprava prezentácie výstavy. Inou formou môže byť napríklad divadelné predstavenie spracúvajúce tému povesti regiónu. Zámerom tejto formy učenia sa je aktívne a tvorivé spracovanie témy, nielen jej faktografické osvojenie. Tematické sondy sú zamerané na hlbšie poznávanie a porozumenie vybraným témam.

Dejepisný komponent rozvíja uvedomenie si vlastnej identity v globalizovanom svete. Na základe poznania minulosti žiaci reflektujú svoju príslušnosť k lokalite a regiónu, národnostnej menšine, národu a európskemu spoločenstvu. Komponent zároveň rozvíja hodnoty a kompetencie demokratickej kultúry a formuje vzťah ku kultúrnemu a historickému dedičstvu.

Pri sprostredkúvaní národných dejín je dôležité hľadať také prístupy, ktoré podporujú porozumenie historickým súvislostiam a nevedú k posilňovaniu nacionalizmu či neznášanlivosti. Vo výučbe je preto vhodné zdôrazňovať pozitívne vzájomné vplyvy národov a kultúr, poukazovať na to, ako sa jednotlivé spoločenstvá navzájom obohacovali, ako ich kontakty prispievali k spoločenskému a kultúrnemu rozvoju a akým spôsobom sa prelínanie kultúr a životných štýlov odráža v súčasnej podobe spoločnosti. Obsahové štandardy nie sú tvorené výlučne pojmami a terminológiou, ale zahŕňajú aj konkrétne činnosti, čím sa zdôrazňuje aktívna rola žiakov pri nadobúdaní vedomostí, zručností a spôsobilostí.

Občiansky komponent a etická výchova

Občiansky komponent a etická výchova približujú fungovanie spoločnosti a postavenie jednotlivca v nej. Žiaci poznávajú medziľudské vzťahy, vytvárajú si postoje k ľudskej rozmanitosti a uvedomujú si prínos jej pozitívnych aspektov. Významnou súčasťou tohto komponentu je výchova k aktívnemu občianstvu, rešpektovaniu princípov slobody, demokracie a právneho štátu, ako aj k ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Geografický komponent

Geografický komponent objasňuje špecifiká rôznych regiónov, rozmiestnenie obyvateľstva a jeho činností, ako aj vzájomné vzťahy medzi javmi a procesmi, ktoré sa na Zemi odohrávajú a vyvíjajú. Žiaci rozvíjajú schopnosť myslieť v súvislostiach, analyzovať vzťahy medzi prírodným i spoločenským prostredím a porozumieť problémom na rôznych úrovniach – od lokálnej až po globálnu.

Tematické dni

Časť obsahu vzdelávacej oblasti *Človek a spoločnosť* sa v 2. a 3. cykle realizuje formou tematických dní. Škola zabezpečuje v 2. a v 3. cykle pre každú triedu tematické dni zamerané na rozvoj prierezových gramotností v rozsahu najmenej štyroch vyučovacích dní počas jedného polroka, pričom jeden vyučovací deň predstavuje šesť vyučovacích hodín. Ciele a obsah tematických dní pre jednotlivé ročníky vychádzajú zo vzdelávacích štandardov. Námety na tematické dni sú súčasťou tohto dokumentu. Tematické dni zároveň predstavujú vhodný priestor na napĺňanie cieľov vzdelávania zohľadňujúcich špecifiká jednotlivých národnostných menšín a regionálne osobitosti.

1. cyklus (1. – 3. ročník): Dejepisné poznávanie pozostáva z dvoch tematických celkov, ktorých obsah sa nedelí do ročníkov. Realizuje sa súbežne, vzájomne sa prepája a cyklicky sa k nemu vracia. V novom kurikule sa v prvom cykle téma obce rozširuje o pozorovanie zmien v lineárnom čase, napr. prostredníctvom tematických vychádzok alebo porovnávania fotografií z rôznych období. Týmto spôsobom žiak poznáva minulosť a postupne sa pripravuje na systematickejšie poznávanie dejín vo vyšších cykloch.

2. cyklus (4. a 5. ročník): Predstavuje jednu z najvýraznejších zmien nového ŠVP. Na úrovni výkonových štandardov sa dejepisné poznávanie realizuje prostredníctvom rozvíjania základných spôsobilostí orientácie v čase a skúmania minulosti. V druhom cykle prostredníctvom činnosti „*Identifikovanie spôsobov uchovávania a pripomínania minulosti (udalostí, osobností)*“ vedieme žiakov k poznaniu, že minulosť má svoj význam. Žiaci sa oboznamujú s tým, ako si spoločnosť prostredníctvom náboženských a štátnych sviatkov či pamätných dní pripomína udalosti a osobnosti, ktoré reprezentujú významné hodnoty, postoje a tradície vrátane kultúrneho dedičstva národnostných menšín. Pri tejto téme je dôležité rozšíriť obsah aj o ďalšie kultúrne kontexty a okruhy, aby bolo možné na tieto poznatky nadviazať v treťom cykle. K napĺňaniu tohto zámeru prispievajú výkonové štandardy zamerané na vysvetlenie významu pamätných dní a štátnych sviatkov v kalendári a na ilustráciu kultúrnych, umeleckých a náboženských prejavov človeka na konkrétnych príkladoch.

3. cyklus (6. – 9. ročník): Je zameraný na rozvoj a využívanie vyšších kognitívnych funkcií. Dejepisný komponent reaguje na aktuálne potreby a vývoj spoločnosti a zároveň sa opiera o hlavné piliere kurikulárnej transformácie, medzi ktoré patrí aj regionálny rozmer. V súlade so zásadou od bližšieho k vzdialenejšiemu možno vybrané historické obdobie alebo tému identifikovať aj v konkrétnom regióne, pričom jej konkretizácia je v kompetencii učiteľa. Výhodou je flexibilné prepojenie výkonových a obsahových štandardov, ktoré umožňuje prispôsobiť náročnosť a zameranie obsahu vzdelávacím potrebám a možnostiam žiakov. Zámerom nie je iba sprostredkovanie faktografie politických dejín, ale predovšetkým rozvoj historickej gramotnosti, kritického myslenia a kultivovanie vnímania významu historickej pamäti, kolektívnej pamäti, uchovávania a pripomínania historickej skúsenosti. Osobitná pozornosť sa venuje rozvoju historickej empatie pri témach, akými sú migrácia, nerovnosť, diskriminácia, demokracia či integrácia. Schopnosť porozumieť perspektívam a skúsenostiam druhých prispieva k formovaniu aktívneho občianstva a k rozvoju postojov potrebných pre život v demokratickej spoločnosti. Dôležitou súčasťou vyučovania je práca s literárnymi textami, historickými prameňmi a vizuálnymi umeleckými dielami, ktoré podporujú komplexné porozumenie minulosti a jej interpretáciu v širších spoločenských a kultúrnych súvislostiach.

1.3 Vzdelávacia oblasť Umenie a kultúra

Vzdelávacie štandardy VO *Umenie a kultúra* sú záväzné pre všetky základné školy vrátane národnostných. Vzdelávacia oblasť poskytuje priestor na zaraďovanie ľudových piesní, tradičných tancov, hudobných, výtvarných a literárnych diel, významných osobností, kultúrnych tradícií a ďalších prvkov charakteristických pre jednotlivé národnostné menšiny. Prostredníctvom uvedených obsahov sa podporuje budovanie kultúrnej identity žiakov, rozvíja sa ich vzťah ku kultúrnemu dedičstvu vlastnej národnostnej menšiny a posilňuje sa porozumenie kultúrnej rozmanitosti spoločnosti. Národnostné školy pri tvorbe ŠkVP zohľadňujú regionálne podmienky a vlastné kultúrne a umelecké špecifiká tak, aby podporovali napĺňanie špecifických cieľov výchovy a vzdelávania v národnostnom školstve.

Vzdelávacia oblasť *Umenie a kultúra* pozostáva z dvoch vyučovacích predmetov: výtvarná výchova a hudobná výchova.

K VO Umenie a kultúra sú vypracované:

→ vzdelávacie štandardy určené pre všetky školy vrátane národnostných,

→ sprievodca poskytujúci podrobnejšie usmernenia k implementácii a využívaniu vzdelávacích štandardov vo vyučovaní,

→ metodická príručka obsahujúca metodické odporúčania a modelové vyučovacie jednotky.

Uvedené materiály nie sú primárne zamerané na národnostné vzdelávanie, preto je potrebné ich obsah doplniť a konkretizovať o národnostné a regionálne reálie a špecifiká (dostupné na Učíme - metodický portál - Umenie a kultúra).

Vyučovací predmet hudobná výchova

Vzdelávací štandard pre vyučovací predmet hudobná výchova základného vzdelávania je orientovaný na žiaka a jeho individuálnu, skupinovú i kolektívnu prácu s hudbou. Zdôrazňuje tri základné prístupy k hudbe: *hudobnú produkciu* (tvorbu a interpretáciu hudby), *percepciu* (počúvanie hudby) a *hudobné vyjadrovanie a stvárňovanie*.

Tieto prístupy sa premietajú do piatich komponentov:

→ spev,

→ hra na hudobnom nástroji,

→ počúvanie hudby,

→ hudobno-pohybové stvárnenie hudby,

→ hudobno-dramatické vyjadrenie hudby.

Žiadny z uvedených komponentov ani prístupov nemá dominantné postavenie a žiadny nefunguje izolovane od ostatných. Pri vzdelávaní je preto potrebné vyvážene uplatňovať všetky tri prístupy k hudbe a rovnomerne rozvíjať jednotlivé obsahové oblasti. Podrobnejšie na Učíme - metodický portál - Umenie a kultúra.

Z obsahového štandardu je potrebné vyberať tie činnosti a pojmy, ktoré učiteľ pri dosahovaní výkonových štandardov a napĺňaní vzdelávacích cieľov reálne využije na konkrétnej vyučovacej hodine. V školách s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny je dôležité, aby výber obsahu reflektoval aj kultúrne, jazykové a hudobné špecifiká príslušnej národnostnej menšiny. Na dosiahnutie jednotlivých výkonov možno využívať odporúčaný rámcový obsah, ktorému konkrétnu podobu a didaktické spracovanie dáva učiteľ. V tom spočíva nielen jeho profesijná autonómia, ale aj zodpovednosť za sprostredkovanie kultúrnych hodnôt a hudobného dedičstva národnostnej menšiny.

Učiteľ by mal zároveň citlivo vnímať výkonové a obsahové prepojenia medzi jednotlivými komponentmi a na základe poznania hudobných schopností, výkonovej úrovne, hudobných preferencií a záujmov žiakov vhodne kombinovať obsahy a výkony viacerých komponentov. Pri

plánovaní a realizácii vyučovania by mal vytvárať priestor na poznávanie a aktívne prežívanie hudobnej kultúry národnostnej menšiny v kontexte kultúrnej rozmanitosti Slovenska.

Piesňový a hudobný repertoár môže učiteľ dopĺňať alebo obmieňať vhodným hudobným materiálom podľa potrieb žiakov, špecifík regiónu a kultúrneho prostredia školy. Môže využívať regionálne detské ľudové piesne, ľudové piesne národnostnej menšiny, ľudové pohybové hry, tradičný hudobný folklór, ako aj súčasnú autorskú tvorbu určenú deťom. Takýto prístup podporuje rozvoj kultúrnej identity žiakov, posilňuje ich vzťah k regionálnej kultúre a hudobnému dedičstvu národnostnej menšiny a zároveň rozvíja rešpekt k rozmanitosti kultúrnych tradícií.

Vyučovací predmet výtvarná výchova

Vzdelávací štandard pre vyučovací predmet výtvarná výchova základného vzdelávania vymedzuje tri komponenty:

→ výtvarný jazyk a komunikácia,

→ umenie a vizuálna kultúra,

→ osobnosť.

Cieľom komponentu umenie a vizuálna kultúra je poskytnúť žiakom vedomosti a zručnosti potrebné na porozumenie a oceňovanie umenia v jeho rozmanitých podobách a zároveň rozvíjať ich kritické myslenie. Komponent kladie dôraz na princíp rozmanitosti a zahŕňa diela slovenských i zahraničných umelcov z Európy aj ďalších častí sveta, čím podporuje vnímanie a oceňovanie rôznorodých umeleckých prejavov.

Vzdelávací štandard umožňuje učiteľom vyberať diela odrážajúce široké spektrum kultúrnych a historických kontextov. Učitelia tým podnecujú žiakov k rozširovaniu obzorov a zároveň rozvíjajú ich schopnosť chápať a rešpektovať kultúrnu diverzitu. Tento prístup vedie žiakov k porovnávaniu rozličných umeleckých perspektív a štýlov, čím prehlbuje ich schopnosť kriticky analyzovať umenie a vnímať jeho kultúrne súvislosti.

Vzdelávací štandard komponentu umenie a vizuálna kultúra zároveň podporuje prepájanie formálneho a neformálneho vzdelávania prostredníctvom návštev galérií, múzeí, divadiel a ďalších kultúrnych inštitúcií, ako aj účasťou na ich vzdelávacích programoch. Takéto prepojenie je mimoriadne dôležité aj v kontexte vzdelávania príslušníkov národnostných menšín, pretože umožňuje autentické poznávanie kultúrneho dedičstva a kultúrnej rozmanitosti. Uvedené aktivity posilňujú vzťah žiakov k umeniu i kultúre a podporujú ich celoživotný záujem o kultúrne a umelecké dianie.

Možno predpokladať, že každá kvalitne realizovaná vyučovacia hodina výtvarnej výchovy prirodzene integruje všetky komponenty vyučovacieho predmetu. Komponent osobnosť možno priradiť k afektívnej oblasti, komponent umenie a vizuálna kultúra ku kognitívnej oblasti a komponent komunikácia k psychomotorickej oblasti. Výtvarné činnosti tak prirodzene zahŕňajú všetky tieto zložky a podporujú komplexný rozvoj osobnosti žiaka.

2

Odporúčaný výber záväzných obsahových a výkonových štandardov

V tejto kapitole uvádzame odporúčaný výber záväzných výkonových a obsahových štandardov zo vzdelávacích oblastí *Človek a spoločnosť* a *Umenie a kultúra* ŠVP ZV 2023, ktoré vytvárajú priestor na napĺňanie špecifických cieľov. Uvedené štandardy môžu školy vhodne konkretizovať a dopĺňať o národnostné, regionálne a kultúrne špecifiká tak, aby podporovali rozvíjanie jazyka, identity, kultúrneho dedičstva, histórie, tradícií a hodnôt príslušnej národnostnej menšiny.

Všetky výkonové a obsahové štandardy uvedených VO sú záväzné aj pre národnostné školy. Táto kapitola však ponúka výber tých štandardov, ktoré sú z pohľadu implementácie špecifických cieľov obzvlášť vhodné a poskytujú najväčší priestor na začlenenie národnostných reálií a regionálnych osobitostí do obsahu vzdelávania.

Výber štandardov zo vzdelávacej oblasti *Jazyk a komunikácia* sa v tejto kapitole neuvádza. Dôvodom je skutočnosť, že vzdelávacie štandardy jazyka a literatúry jednotlivých národnostných menšín ako aj vzdelávací štandard zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry prirodzene a systematicky reflektujú ich špecifiká. Pri ich implementácii školy postupujú štandardným spôsobom v súlade s princípmi kurikulárnej reformy a s využitím príslušných podporných materiálov dostupných na webovom sídle NIVaM.

2.1 Výber obsahových a výkonových štandardov vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť

Pri implementácii špecifických cieľov je potrebné rozlišovať medzi obsahovými a výkonovými štandardmi. Obsahové štandardy poskytujú väčší priestor na konkretizáciu a dopĺňanie tém súvisiacich s jazykom, kultúrou, históriou, tradíciami, regionalitou a ďalšími špecifikami príslušnej národnostnej menšiny.

Výkonové štandardy sú formulované všeobecne a vyberajú sa v súlade s didaktickým cieľom vyučovacej hodiny/jednotky alebo vzdelávacej aktivity. Pri ich uplatňovaní sa postupuje rovnako ako pri ostatných obsahoch vzdelávania. Podrobnejšie usmernenia sú uvedené v podporných materiáloch pre vzdelávaciu oblasť *Človek a spoločnosť* (sprievodca, metodická príručka a ďalšie podporné materiály dostupné na portáli Učíme). Pri plánovaní a realizácii vyučovania sa postupuje v súlade s princípmi kurikulárnej reformy a metodickými odporúčaniami pre danú vzdelávaciu oblasť.

Škola môže vzdelávanie organizovať prostredníctvom jednotlivých vyučovacích predmetov alebo na úrovni vzdelávacej oblasti. Preto je pri plánovaní a organizácii vyučovacieho procesu potrebné zohľadňovať príslušné rámcové učebné plány ŠVP ZV 2023.

Jednotlivé národnostné menšiny si v učebných osnovách navrhnú konkretizáciu obsahového štandardu na vyučovaciu hodinu pre vybraný ročník/ročníky v danom cykle vzdelávania. V závislosti od didaktického cieľa učiteľ priradí aj príslušný výkonový štandard. Na napĺňanie špecifických cieľov môže byť vyčlenená celá vyučovacia hodina/jednotka, prípadne jej časť. Tieto ciele možno realizovať aj formou projektu, blokového vyučovania alebo tematického dňa.

V tabuľkách uvádzame výber konkrétnych obsahových a výkonových štandardov z platného ŠVP ZV 2023 pre jednotlivé cykly vzdelávacej oblasti *Človek a spoločnosť*.

1. cyklus
Obsahový štandard *Vybraný záväzný obsahový štandard sa pri implementácii do vyučovacieho procesu konkretizuje so zreteľom na špecifiká príslušnej národnostnej menšiny.*
Dejepisný komponent Povesti a legendy spojené s obcou alebo jej okolím. Zmeny v čase na príklade ľudí, krajiny, budov a artefaktov. Porovnanie spôsobu života ľudí v súčasnosti a minulosti na vybraných príkladoch. Najstaršie pamiatky a miesta pamäti v obci. **Geografický komponent** Vybrané prírodné a historické prvky obce a jej okolia. Porovnanie mestskej a vidieckej obce na žiakom známych príkladoch. **Občiansky komponent** Pôvod obyčají, spôsoby slávenia sviatkov a zachovávania tradícií vo svojej rodine, v rodine priateľov, spolužiakov, v obci, cirkvi a spoločnosti. Významné osoby, miesta, inštitúcie, služby a podujatia v obci a ich funkcia pre život komunity. **Eticko-osobnostný komponent** Identifikovanie inšpiratívnych ľudí v komunite a ich bližšie spoznávanie.
Výkonový štandard *Výkony sú vymedzené z platného vzdelávacieho štandardu pre vzdelávaciu oblasť Človek a spoločnosť a sú záväzné.*
Mať prehľad o významných prírodných, kultúrnych a historických prvkoch vo svojom okolí. Stručne opísať význam kľúčových osôb, úradov, inštitúcií, iniciatív a udalostí v komunite a obci. Ilustrovať plynutie času na vybraných príkladoch z minulosti rodiny. Uviesť jednoduché príklady rozmanitosti v bezprostrednom okolí. Porovnať obrazy obce v minulosti a v súčasnosti. Prerozprávať príbeh viažuci sa k obci alebo regiónu. Vybrané prírodné a historické prvky obce a jej okolia.

2. cyklus
Obsahový štandard *Vybraný záväzný obsahový štandard sa pri implementácii do vyučovacieho procesu konkretizuje so zreteľom na špecifiká príslušnej národnostnej menšiny.*
Dejepisný komponent Zaznamenanie miest pamäti v regióne a na Slovensku – pomník, pamätník, pamätná tabuľa, socha. Návšteva pamäťovej inštitúcie – múzeum, archív, galéria, knižnica, skanzen, virtuálna expozícia, kultúrna a technická pamiatka. Spôsoby uchovávania a pripomínania si minulosti na príkladoch udalostí a osobností.

2. cyklus

Príprava školskej expozície o živote a diele osobností z regionálnych dejín.

Kultúrne a historické dedičstvo z regiónu.

Interpretácia povesti, legendy alebo ľudovej piesne.

Geografický komponent

Slovensko ako spoločný domov viacerých národností a kultúr.

Sťahovanie obyvateľstva v rámci Slovenska a medzi Slovenskom a zahraničím.

Významné kultúrno-historické pamiatky na Slovensku a v regióne, v ktorom sídli škola.

Významné a turisticky zaujímavé prírodné lokality na Slovensku.

Členenie územia Slovenska na kraje a kultúrno-historické regióny – s dôrazom na vlastný kraj alebo región.

Občiansky komponent

Jednoduché opatrenie, ktoré smeruje k zlepšeniu života alebo prostredia v komunite a bezprostrednom okolí identifikované na základe žiackeho pozorovania alebo ankety.

Výkonový štandard

Výkony sú vymedzené z platného vzdelávacieho štandardu pre vzdelávaciu oblasť Človek a spoločnosť a sú záväzné.

Vysvetliť význam vybraných historických udalostí, osobností a miest pamäti vo svojom regióne.

Uskutočniť jednoduchý prieskum v komunite alebo obci.

Porovnať život v minulosti a súčasnosti na príkladoch z regiónu a Slovenska.

Opísať vybranú historickú udalosť alebo postavy z regiónu a Slovenska.

Zdokumentovať príklady tradícií spojených s regiónom.

Interpretovať príbeh, postavu alebo udalosť z minulosti.

Uplatniť rešpekt vo vzťahu k druhým.

Poznať lokálne a regionálne kultúrno-spoločenské reálie, históriu a kultúrne dedičstvo a ich význam pri budovaní kultúrnej identity.

3. cyklus

Obsahový štandard

Vybraný záväzný obsahový štandard sa pri implementácii do vyučovacieho procesu konkretizuje so zreteľom na špecifiká príslušnej národnostnej menšiny.

Dejepisný komponent

Prezentácia pamätného miesta, pamäťovej inštitúcie, pamätníka.

Pátranie po stopách stredoveku v regionálnych dejinách.

Charakteristika základných medzníkov vývoja stredovekého Uhorska.

Identifikovanie predpokladov vzniku zjednotených národných štátov a ich vplyvu na mocenské pomery v Európe – nacionalizmus. Zhodnotenie dôsledkov rakúsko-uhorského vyrovnania.

Význam a formy pripomínania si minulosti – štátne sviatky, pamätné dni, pamätné miesta, pamäťové inštitúcie a ich úloha.

Prvá Československá republika – národnostná politika, rozvoj školstva, hospodárstva a kultúry, spolkový život, centralizmus, autonómia.

Prezentácia osudov menšín v povojnovej Európe na vybranom príklade – repatriácia a výmena obyvateľstva.

3. cyklus

Rozvíjanie historickej empatie na citlivé témy pre hlbšie porozumenie historických procesov.

Diskusia o úlohe historickej pamäte pri vyrovnávaní sa s minulosťou: stereotypy a predsudky v interakcii s druhými, participácia na úrovni školy a komunity – simulácie rozhodovacích procesov, komunitné organizovanie – identifikovanie potrieb a problémov komunity, naplánovanie cieľov a aktivít na ich riešenie, realizácia spoločného projektu, jeho prezentácia a vyhodnotenie.

Geografický komponent

Analýza údajov o počte, rozmiestnení, národnostnej, jazykovej, náboženskej a vekovej štruktúre obyvateľstva Slovenska spojená s posúdením zmien v čase – aj so zameraním na kraj a obec.

Možnosti vyčleňovania regiónov na území Slovenska podľa rôznych kritérií – prírodných, socio-ekonomických a administratívnych.

Občiansky komponent

Kultúrna rozmanitosť – majorita, minority, subkultúra, kontrakultúra, alternatívne kultúry v kontexte noriem spoločnosti.

Prejavy extrémizmu a radikalizácie.

Faktory vplývajúce na duševné zdravie, nástroje na udržanie a zlepšenie duševného zdravia.

Význam decentralizácie moci – od riadenia obce k riadeniu na úrovni štátu – s príkladmi dopadov na každodenný život.

Zneužívanie moci – prejavy autoritárstva, polarizácia, korupcia, obmedzovanie slobôd a práv.

Nástroje občianskej participácie: protest, petícia, referendum, politické organizovanie a iné formy občianskeho aktivizmu.

Komunitné organizovanie – identifikovanie potrieb a problémov komunity, naplánovanie cieľov a aktivít na ich riešenie, realizácia spoločného projektu, jeho prezentácia a vyhodnotenie.

Lokálna, regionálna, národná a európska identita v globalizovanom svete.

Výkonový štandard

Výkony sú vymedzené z platného vzdelávacieho štandardu pre vzdelávaciu oblasť Človek a spoločnosť a sú záväzné.

Orientovať sa v kľúčových historických obdobiach v priestore a čase.

Vymedziť hlavné medzníky kľúčových historických procesov.

Rozlíšiť fakty, argumenty, názory a interpretácie; podstatné informácie od nepodstatných, korektné od nekorektných.

Argumentačne obhájiť pozíciu v diskusii na základe analyzovaných textových a iných zdrojov.

Prezentovať výsledky svojej práce vo verbálnej, textovej a vizuálnej podobe s využitím správnej terminológie.

Interpretovať spoločenské a historické javy alebo udalosti z rôznych perspektív.

Rozlíšiť krátkodobé a dlhodobé príčiny a dôsledky historického javu a procesu.

Zhodnotiť význam historického javu, osobnosti alebo procesu pre európsku kultúru a svetové dejiny.

Rozpoznať vplyv historických udalostí na každodenný život ľudí na príklade rôznych skupín, vrstiev obyvateľstva v konkrétnom historickom období.

Identifikovať rôzne zdroje vlastnej kultúrnej identity a rôzne skupiny a komunity, do ktorých patrí, chce patriť, môže patriť.

Uplatňovať prosociálnosť ako integrujúcu zložku vlastnej identity.

Rešpektovať druhých bez ohľadu na ich príslušnosť a zázemie.

Osvojiť si zdravú formu patriotizmu.

Realizovať jednoduchý geografický prieskum v miestnej krajine.

3. cyklus
Porovnať vybrané regióny rôznej mierky z hľadiska ich geografických špecifík. Zaujať informovaný postoj k vybraným spoločenským javom, procesom, udalostiam, osobnostiam alebo výzvam od lokálnej po globálnu úroveň.

2.2 Výber obsahových a výkonových štandardov vzdelávacej oblasti Umenie a kultúra

Obsahové štandardy poskytujú priestor na konkretizáciu obsahu z pohľadu príslušnej národnostnej menšiny, keďže spravidla nepredpisujú konkrétny hudobný, piesňový ani umelecký a výtvarný materiál. Škola preto môže pri ich napĺňaní využívať umelecké diela, tradície a kultúrne prejavy charakteristické pre danú národnostnú menšinu.

Výkonové štandardy sú formulované všeobecne a vyberajú sa v závislosti od didaktického cieľa vyučovacej hodiny/jednotky alebo vzdelávacej aktivity. Pri ich uplatňovaní sa postupuje rovnako ako pri ostatných obsahoch vzdelávania. Podrobnejšie usmernenia sú uvedené v podporných materiáloch pre vzdelávaciu oblasť *Umenie a kultúra* (sprievodcovia, metodické príručky a ďalšie podporné materiály dostupné na portáli Učíme). Pri plánovaní a realizácii vyučovania sa postupuje v súlade s princípmi kurikulárnej reformy a metodickými odporúčaniami pre danú vzdelávaciu oblasť.

2.2.1 Hudobná výchova

1. cyklus
Obsahový štandard *Vybraný záväzný obsahový štandard sa pri implementácii do vyučovacieho procesu konkretizuje so zreteľom na špecifiká príslušnej národnostnej menšiny.*
Spev Spievanie hlasových modelov, riekaniek, dialogických hier, detských piesní rôzneho druhu a žánru v durových i molových tóninách: autorské/umelé, slovenské ľudové, miestne a regionálne ľudové. **Hra na hudobnom nástroji** Hra na elementárnych hudobných nástrojoch: napr. Orffov inštrumentár, regionálne detské ľudové hudobné nástroje alebo hudobné nástroje iných kultúr, zvukové hračky, vlastnoručne vyrobené hudobné nástroje, okolité zvukové objekty, prírodný materiál. **Počúvanie hudby** Identifikovanie vybraných znejúcich klasických aj ľudových hudobných nástrojov a ľudských hlasov – detský, mužský, ženský – na základe farby zvuku. **Hudobno-pohybové stvárnenie hudby** Imitovanie pohybu v hudobno-pohybových hrách a ľudových pohybových hrách so spevom. **Hudobno-dramatické vyjadrenie hudby** Hudobno-dramatické stvárňovanie obsahu riekaniek, piesní, básní, rozprávok, ľudových hudobno-dramatických hier a literárnej predlohy.

1. cyklus

Výkonový štandard

Výkony sú vymedzené z platného vzdelávacieho štandardu pre vzdelávaciu oblasť Umenie a kultúra a sú záväzné.

Spev

Uplatňovať individuálne hlasové dispozície pri experimentovaní, improvizácii, v tvorivých hrách s hlasom.

Hra na hudobnom nástroji

Hrať na hudobnom nástroji v primeranom tempe, technicky správne, sám i v skupine, podľa gesta učiteľa.

Počúvanie hudby

Identifikovať zvuk a tón, porovnávať ich vlastnosti.

Hudobno-pohybové stvárnenie hudby

Imitovať pohyb v hudobno-pohybových hrách so spevom.

Hudobno-dramatické vyjadrenie hudby

Stvárniť obsah, dej, náladu a charakter rôznorodého hudobného a nehudobného materiálu hlasom, pohybom, rytmickými, melodickými nástrojmi a inými zdrojmi zvuku.

2. cyklus

Obsahový štandard

Vybraný záväzný obsahový štandard sa pri implementácii do vyučovacieho procesu konkretizuje so zreteľom na špecifiká príslušnej národnostnej menšiny.

Spev

Spievanie hrových hlasových modelov, melodizovaných útvarov ľudovej slovesnosti, piesní rôzneho druhu a žánru v rôznych tóninách: autorské – umelé, slovenské ľudové, regionálne ľudové, piesne národnostných menšín, sociálnych skupín, populárne, kánon, melodické ostinato.

Hra na hudobnom nástroji

Hra na rytmických aj melodických hudobných nástrojoch, regionálnych ľudových nástrojoch a vybraných nástrojoch iných kultúr.

Počúvanie hudby

Počúvanie základných typov hudby: klasickej, modernej, populárnej, ľudovej, regionálnej ľudovej, hudby miestnej komunity a rodiny, hudby iných kultúr a národov; určovanie základného charakteru a funkcie počúvanej hudby: tanec, zábava, pochod, pieseň.

Hudobno-pohybové stvárnenie hudby

Spontánne napodobňovanie vybraných vzorových pohybových stereotypov, imitovanie rôznych žánrov a štýlov tanca, jednoduchých tanečných hier, vybraných typov ľudových tancov.

Hudobno-dramatické vyjadrenie hudby

Hudobno-dramatické stvárňovanie rôznych hudobných a nehudobných predlôh: poézie, prózy, výtvarných artefaktov a hudobno-dramatických hier.

2. cyklus

Výkonový štandard

Výkony sú vymedzené z platného vzdelávacieho štandardu pre vzdelávaciu oblasť Umenie a kultúra a sú záväzné.

Spev

Spievať v kolektíve so sprievodom hudobného nástroja aj a capella.

Hra na hudobnom nástroji

Zahrať jednoduchú melódiu/pieseň na vybranom melodickom hudobnom nástroji.

Počúvanie hudby

Identifikovať hudobné prejavy a preferencie medzi rovesníkmi, vo vlastnej rodine, v miestnej komunite a regióne.

Orientovať sa v typických prejavoch regionálnej kultúry.

Hudobno-pohybové stvárnenie hudby

Ovládať jednoduché tanečné prvky vybraných štýlov, tanečný motív, gesto a tanec v páre.

Hudobno-dramatické vyjadrenie hudby

Interpretovať dramatické útvary a hry spevom, hrou na hudobných nástrojoch, pohybom, rytmizovaným a melodizovaným textom.

Improvizovať prostriedkami tvorivej dramatiky hudobné aj nehudobné umelecké predlohy.

3. cyklus

Obsahový štandard

Vybraný záväzný obsahový štandard sa pri implementácii do vyučovacieho procesu konkretizuje so zreteľom na špecifiká príslušnej národnostnej menšiny.

Spev

Interpretovanie a rozlišovanie piesní rôzneho druhu a žánru: autorské – umelé, slovenské ľudové, regionálne ľudové, piesne národnostných menšín, sociálnych skupín, inonárodné i populárne piesne.

Hra na hudobnom nástroji

Inštrumentálne sprievody k piesňam, zvuková interpretácia literárneho textu, výtvarného diela, videa, tvorba inštrumentálnych častí hudobno-pohybového a hudobno-dramatického celku – predstavenia, nahrávka hudobného diela.

Počúvanie hudby

Orientovanie sa v typológii a chronológii umeleckých štýlov a žánrov hudby na Slovensku a vo svete, v klasickej, ľudovej, tradičnej a modernej populárnej hudbe.

Objavovanie a pomenovanie charakteristických znakov ľudovej hudobnej kultúry vlastného regiónu, etnografických regiónov Slovenska, národnostných menšín Slovenska, etník a sociálnych skupín, autentickej a štylizovanej podoby tradičnej ľudovej hudobnej kultúry.

Návšteva koncertu, hudobného divadla, hodnotenie reprodukovanej aj živej hudobnej produkcie hudby podporené primeranou argumentáciou.

Hudobno-pohybové stvárnenie hudby

Napodobňovanie a adaptovanie jednoduchých tancov tradičnej regionálnej a národnej kultúry, tanečných predlôh z rôznych žánrov.

3. cyklus
Hudobno-dramatické vyjadrenie hudby Reflektovanie a hodnotenie vlastného hudobno-dramatického predstavenia aj predstavenia profesionálneho súboru primeranou argumentáciou: muzikál, opereta, balet, opera, pantomíma.
Výkonový štandard *Výkony sú vymedzené z platného vzdelávacieho štandardu pre vzdelávaciu oblasť Umenie a kultúra a sú záväzné.*
Spev Spievať a capella i so sprievodom hudobného nástroja alebo hudobného podkladu. **Hra na hudobnom nástroji** Elementárne improvizovať a komponovať. Tvoriť a interpretovať sprievod k piesni, k skladbe. **Počúvanie hudby** Identifikovať štýlové znaky klasickej, ľudovej a modernej populárnej hudby a ich prednesu. Orientovať sa v chronológii umeleckých smerov a vybraných predstaviteľov slovenskej a svetovej hudby. **Hudobno-pohybové stvárnenie hudby** Uplatňovať prvky vybraných spoločenských, populárnych a tradičných regionálnych tancov a etiketu v spoločenskom kontexte. **Hudobno-dramatické vyjadrenie hudby** Hodnotiť hudobno-dramatické predstavenie vlastnej produkcie aj hudobno-dramatického telesa.

2.2.2 Výtvarná výchova

Obsahové štandardy poskytujú priestor na konkretizáciu obsahu z pohľadu príslušnej národnostnej menšiny. Pri ich napĺňaní možno využívať výtvarné tradície, ľudové umenie, regionálne motívy, kultúrne dedičstvo, významné osobnosti a diela charakteristické pre danú národnostnú menšinu.

Výkonové štandardy sú formulované všeobecne a vyberajú sa v závislosti od didaktického cieľa vyučovacej hodiny/jednotky alebo vzdelávacej aktivity. Pri ich uplatňovaní sa postupuje rovnako ako pri ostatných obsahoch vzdelávania. Podrobnejšie usmernenia sú uvedené v podporných materiáloch pre vzdelávaciu oblasť *Umenie a kultúra* (sprievodcovia, metodické príručky a ďalšie podporné materiály dostupné na portáli Učíme). Pri plánovaní a realizácii vyučovania sa postupuje v súlade s princípmi kurikulárnej reformy a metodickými odporúčaniami pre danú vzdelávaciu oblasť.

1. cyklus
Obsahový štandard *Vybraný záväzný obsahový štandard sa pri implementácii do vyučovacieho procesu konkretizuje so zreteľom na špecifiká príslušnej národnostnej menšiny.*
Výtvarný jazyk a komunikácia Výtvarné laborovanie s postupmi vybraných ľudových tradičných remesiel. Výtvarné aktivity v interiéri a exteriéri, aj v prírode. **Umenie a vizuálna kultúra**

1. cyklus

Objavovanie a porovnanie základných výtvarných vyjadrovacích prostriedkov: čiara, škvrna, tvar, farba, plocha a kompozičných princípov: rytmus, symetria, farebný a tvarový kontrast v dielach zahraničných a slovenských umelkýň a umelcov.

Návšteva múzea, pamiatky, sakrálnej stavby, výstavy, ateliéru vrátane ich virtuálnych alternatív.

Výkonový štandard

Výkony sú vymedzené z platného vzdelávacieho štandardu pre vzdelávaciu oblasť Umenie a kultúra a sú záväzné.

Výtvarný jazyk a komunikácia

Prostredníctvom hravého experimentovania rozvíjať fantáziu a objavovať možnosti použitia nástrojov, materiálov, techník, technológií, postupov.

Umenie a vizuálna kultúra

Identifikovať kultúrnu rozmanitosť a jej prejavy.

Vyjadriť pocity a zážitky z návštevy kultúrnej inštitúcie z obce a regiónu.

Opísať diela niekoľkých predstaviteľov výtvarného umenia.

2. cyklus

Obsahový štandard

Vybraný záväzný obsahový štandard sa pri implementácii do vyučovacieho procesu konkretizuje so zreteľom na špecifiká príslušnej národnostnej menšiny.

Výtvarný jazyk a komunikácia

Rôzna kvalita výtvarných vyjadrovacích prostriedkov: bod, línia, farba, tvar, škvrna, priestor, plocha, svetlo, povrch – textúra prostredníctvom tvorby a podnetov z umenia, tradičného ľudového umenia, ľudovej a vizuálnej kultúry.

Výtvarné laborovanie s postupmi vybraných tradičných ľudových remesiel.

Výtvarné aktivity v interiéri a exteriéri, aj v prírode.

Umenie a vizuálna kultúra

Analyzovanie a tvorivé interpretovanie artefaktov z dejín umenia, tradičného ľudového umenia a vizuálnej kultúry.

Porovnanie diel vybraných umelcov, kultúr, období a umeleckých prejavov.

Návšteva galérie, múzea, pamiatky, sakrálnej stavby, výstavy, ateliéru vrátane virtuálnych alternatív: virtuálna galéria, múzeum, portfólio umelkýň a umelcov.

Výkonový štandard

Výkony sú vymedzené z platného vzdelávacieho štandardu pre vzdelávaciu oblasť Umenie a kultúra a sú záväzné.

Výtvarný jazyk a komunikácia

Uplatniť získané skúsenosti a vedomosti pri bádaní a experimentovaní s výtvarnými nástrojmi, materiálmi, technikami, technológiami a postupmi.

Umenie a vizuálna kultúra

Rozlíšiť kultúrnu rozmanitosť a jej prejavy.

Opísať skúsenosť z návštevy kultúrnych inštitúcií.

3. cyklus

Obsahový štandard

Vybraný záväzný obsahový štandard sa pri implementácii do vyučovacieho procesu konkretizuje so zreteľom na špecifiká príslušnej národnostnej menšiny.

Výtvarný jazyk a komunikácia

Originálne autorské postupy vychádzajúce z tradičných techník ľudových remesiel.

Umenie a vizuálna kultúra

Vybrané diela zahraničných a slovenských umelkýň a umelcov 20. storočia po súčasnosť.

Návšteva galérie, múzea, pamiatky, sakrálnej stavby, výstavy, ateliéru alebo prehliadka virtuálnej galérie, múzea, či portfólia umelkýň a umelcov.

Výkonový štandard

Výkony sú vymedzené z platného vzdelávacieho štandardu pre vzdelávaciu oblasť Umenie a kultúra a sú záväzné.

Výtvarný jazyk a komunikácia

Realizovať výtvarnú úlohu pomocou cieľavedomého výberu nástrojov, materiálov, techník a postupov.

Umenie a vizuálna kultúra

Vysvetliť význam kultúrnej rozmanitosti a porovnať jej prejavy.

Reflektovať skúsenosť z návštevy kultúrnych inštitúcií.

Aplikovať základné charakteristiky vybraných umeleckých smerov a diel umelcov prostredníctvom tvorby.

3

Ako pracovať so špecifickými cieľmi pri ich implementácii do ŠkVP

Pri implementácii špecifických cieľov do ŠkVP sa kladie veľký dôraz na vypracovanie učebných plánov a učebných osnov, ako aj na formu a spôsob zapracovania vybraných obsahov. Pri implementácii sa odporúča využiť aj podporný materiál Sprievodca pre tvorbu ŠkVP dostupný na: Učíme - metodický portál - Tvorba ŠkVP

Špecifické ciele sa dosahujú predovšetkým v rámci bežného vyučovacieho procesu prostredníctvom vhodného začlenenia národnostných, regionálnych a kultúrnych špecifík do obsahu vzdelávania. Nepredstavujú samostatnú ani mimoriadnu zložku vzdelávania, ale prirodzenú súčasť výchovno-vzdelávacieho procesu v základných školách s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny a v základných školách s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny.

Postup zapracovania špecifických cieľov do vyučovania je rovnaký ako pri plánovaní ostatných vzdelávacích obsahov. Učiteľ najskôr identifikuje príslušný špecifický cieľ, následne vyberie vhodný obsah a napokon určí výkonové štandardy a učebné činnosti, prostredníctvom ktorých bude cieľ napĺňaný. V učebných osnovách sa konkretizuje spôsob realizácie špecifických obsahov na vyučovacej hodine alebo v rámci viacerých vyučovacích hodín vo vybranom ročníku/ročníkoch príslušného vzdelávacieho cyklu. Realizácia špecifického cieľa nemusí tvoriť obsah celej vyučovacej hodiny, ale môže byť jej prirodzenou súčasťou. Organizácia výučby môže mať rôzne podoby, napríklad formu pravidelných vyučovacích hodín alebo blokového vyučovania. Výber konkrétnych foriem a spôsobov realizácie je v kompetencii školy. Z hľadiska efektívnosti sa odporúča kombinovať jednotlivé možnosti implementácie, aby bolo vzdelávanie pestrejšie, variabilnejšie a zároveň podporovalo dosahovanie špecifických cieľov v rôznych vzdelávacích situáciách.

V procese implementácie špecifických cieľov možno využiť nasledujúce formy a spôsoby realizácie:

→ **vyučovacie hodiny –** primárnym priestorom na napĺňanie špecifických cieľov sú vyučovacie hodiny, resp. vyučovacie jednotky v rámci vybraných vzdelávacích oblastí a vyučovacích predmetov. Špecifické témy, obsahy, pojmy sa integrujú do obsahu vzdelávania v rámci daného cyklu bez potreby vytvárania samostatných tematických celkov alebo navyšovania časovej dotácie;

→ **tematické dni**[1] **–** jednou z odporúčaných foriem implementácie špecifického obsahu sú tematické dni, ktoré vychádzajú zo vzdelávacieho štandardu VO *Človek a spoločnosť*. Zároveň ponúkajú priestor na dosahovanie špecifických cieľov komplexným, kompetenčne orientovaným a činnostne zameraným prístupom, čo je v súlade s filozofiou kurikulárnej reformy. Prostredníctvom realizácie tematických dní je umožnené prepájanie poznatkov, zručností a postojov z viacerých vzdelávacích oblastí;

→ **disponibilné hodiny –** škola môže na napĺňanie špecifických cieľov využiť aj disponibilné hodiny.

[1]V súlade s Rámcovým učebným plánom pre základné školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny a s Rámcovým učebným plánom pre základné školy s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny sa časť obsahu vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť v 2. a 3. cykle realizuje formou tematických dní podľa príslušných poznámok vo všeobecných častiach uvedených rámcových učebných plánov (dostupné na 36309.5dfd43.pdf).

3.1 Odporúčaný postup implementácie špecifických cieľov do ŠkVP

Nasledujúca tabuľka predstavuje odporúčaný postup implementácie špecifických cieľov národnostného vzdelávania do školského vzdelávacieho programu (ŠkVP) v súlade so Štátnym vzdelávacím programom (ŠVP). Jednotlivé kroky usmerňujú školy pri výbere a prepojení špecifických cieľov s obsahovými a výkonovými štandardmi v jednotlivých cykloch vzdelávania. Zároveň vymedzujú mieru záväznosti jednotlivých súčastí na úrovni ŠVP a ŠkVP. Cieľom postupu je zabezpečiť systematické a primerané začlenenie národnostných špecifík do vzdelávacieho procesu.

Postup		**ŠVP**	**ŠkVP**
1. krok	Vypracovanie učebných osnov pre vzdelávacie oblasti *Človek a spoločnosť* a *Umenie a kultúra* v súlade so ŠVP.	záväzné	záväzné
2. krok	Výber špecifického cieľa.	záväzné (pozri ŠVP ZV 2023 kapitola 10 Osobitosti výchovy a vzdelávania žiakov v národnostnom školstve)	Špecifické ciele majú byť primerane rozvrhnuté a zapracované do každého cyklu tak, aby boli naplnené na konci základného vzdelávania.
3. krok	Výber obsahového štandardu pre konkrétny ročník alebo cyklus.	záväzné	Ku špecifickým cieľom sa v každom cykle priraďujú relevantné obsahové štandardy podľa odporúčaného výberu (pozri tabuľky nižšie).
4. krok	Konkretizácia obsahu.	Konkrétny obsah je podľa ŠVP nezáväzný. Vyberajú sa relevantné obsahy pre danú národnostnú menšinu (pozri kapitolu 3.2 Námety na konkretizáciu obsahových štandardov).	Konkrétne obsahy zapracované do školského vzdelávacieho programu sú pre danú školu záväzné.
5. krok	Výber výkonového štandardu pre konkrétny ročník alebo cyklus.	záväzné	K vybraným obsahovým štandardom sa priraďujú príslušné výkonové štandardy.

3.2 Námety na konkretizáciu obsahových štandardov

Tabuľka obsahuje návrhy na konkretizáciu obsahových štandardov vzdelávania. Jednotlivé národnostné menšiny si môžu obsah vzdelávania dopĺňať o témy vychádzajúce z ich špecifických

potrieb a súčasného kultúrno-spoločenského kontextu. Témy, ktoré nie sú charakteristické pre danú národnostnú menšinu sa do učebných osnov nezaraďujú. Výber špecifického obsahu je plne v kompetencii školy. To znamená, že škola môže tento obsah podľa vlastných potrieb modifikovať, rozširovať, adaptovať. Ide najmä o témy zamerané na národnostnú identitu žiakov, súčasnú kultúru menšín, históriu, umenie, vedu, jazyk národnostnej menšiny, regionálne osobitosti, tradície a hodnoty, ako aj na poznávanie podobností a rozdielov medzi kultúrami.

Špecifický obsah vzdelávania
Regióny obývané príslušnou národnostnou menšinou.
Historické a geografické názvy regiónov, v ktorých národnostné menšiny v minulosti žili alebo v súčasnosti žijú.
Obce, ktorých názvy poukazujú na pôvod miestneho obyvateľstva.
Významné osobnosti histórie a súčasnosti.
Symboly národnostnej menšiny alebo národa, ku ktorému sa národnostná menšina hlási.
Významné objekty súvisiace s kultúrou a umením na celoslovenskej alebo regionálnej úrovni (napr. múzeá, divadlá, galérie).
Osobnosti umenia, kultúry a vedy (napr. spisovatelia, básnici, výtvarníci, ilustrátori, herci, cestovatelia, vedci, skladatelia, speváci či folkloristi).
Umelecké súbory, divadlá a hudobné divadlá.
Médiá národnostných menšín.
Kultúrne a umelecké podujatia (napr. folklórne festivaly, výstavy, prehliadky, súťaže).
Výber literárnych diel autorov z radov národnostnej menšiny, najmä súčasných autorov tvoriacich pre deti a mládež.
Výber povestí s tematikou národnostnej menšiny.
Ľudové detské hry, ľudové tance a tradičné hudobné nástroje.
Zvyky a obyčaje, sviatky, vierovyznanie.
Podobnosti a rozdiely medzi jazykmi národnostných menšín a slovenským jazykom.

3.3 Námety tematických dní

V tabuľkách uvádzame námety na realizáciu tematických dní, ktoré sú zostavené v súlade s platným ŠVP ZV 2023. Slúžia ako inšpirácia pre školy pri plánovaní a realizácii tematických dní podľa ich vlastných podmienok a potrieb.

1. cyklus	
Téma	**Naša obec kedysi a dnes**
Ciele	porovnať obec v minulosti a súčasnosti, rozvíjať časovú orientáciu, spoznávať miestne pamiatky a významné miesta.
Aktivity	Fotografické pátranie žiaci porovnávajú staré a súčasné fotografie obce, hľadajú podobnosti a rozdiely. Potulky obcou návšteva námestia, kostola, školy, pamätníka alebo inej významnej budovy, kreslenie pozorovaných miest. Živá časová os žiaci ukladajú obrázky z minulosti a súčasnosti na veľkú časovú os. Projekt Mapa obce vytvorenie plagátu s významnými miestami.
Výstup	Výstava – Naša obec kedysi a dnes
Téma	**Príbehy, povesti nášho regiónu**
Ciele	spoznávať miestne rozprávky, povesti, budovať vzťah k regiónu.
Aktivity	Čítanie alebo počúvanie regionálnej rozprávky/povesti. Ilustrácia príbehu. Divadielko alebo dramatizácia rozprávky/povesti. Lov pokladu – stanovištia s úlohami súvisiacimi s dejom povesti.
Výstup	Knižka ilustrácií alebo triedna výstava

Téma	**Ako žili naši starí rodičia**
Ciele	porovnať život v minulosti a dnes, rozvíjať medzigeneračné učenie, uvedomiť si zmeny v čase.
Aktivity	Rozhovor so starým rodičom. Výstava starých predmetov: žehlička, telefón, fotografie, hračky. Triedenie obrázkov: čo patrí do minulosti, čo používame dnes. Dobové hry našich starých rodičov.
Výstup	Triedne múzeum – Spomienky našich rodín

Téma	Tradície a sviatky v našich rodinách
Ciele	spoznávať rozmanitosť rodinných zvykov, budovať rešpekt k tradíciám, rozvíjať kultúrnu identitu.
Aktivity	Rozprávanie o rodinných tradíciách. Tvorivé dielne: veľkonočné, vianočné, fašiangové, regionálne ozdoby. Ochutnávka tradičných jedál. Spev ľudových piesní.
Výstup	Kniha našich tradícií

Téma	Objavujeme prírodu okolo nás
Ciele	poznať prírodné prvky regiónu, rozvíjať pozorovanie a vzťah k prírode.
Aktivity	Prírodovedná vychádzka. Zber plodín. Tvorba prírodnej mapy okolia školy. Hľadanie „pokladov prírody“ podľa obrázkov.
Výstup	Spoločný herbár alebo prírodný plagát

Téma	Moja rodina – môj príbeh
Ciele	poznávať vlastnú identitu, uvedomiť si plynutie času v rodine.
Aktivity	Rodostrom. Rodinné fotografie a príbehy. Moja časová os: narodenie, materská škola, škola, významné udalosti. Kresba – Môj život o desať rokov
Výstup	Výstava rodostromov

Téma	Poklady národnostnej kultúry
Ciele	rozvíjať národnostnú a regionálnu identitu, poznávať jazyk, piesne, kroje a tradície menšiny.
Aktivity	Prehliadka krojov alebo ich fotografií. Ľudové piesne a tance. Tvorba ornamentov a ľudových motívov. Ochutnávanie tradičných jedál. Rozprávanie národnostných rozprávok.
Výstup	Festival národnostnej kultúry pre rodičov

2. cyklus	
Téma	Miesta pamäti nášho regiónu
Ciele	vysvetliť význam miest pamäti, spoznávať regionálnu históriu, rozvíjať vzťah ku kultúrnemu dedičstvu.
Aktivity	Pátranie po pamätníkoch, pomníkoch a pamätných tabuliach v obci. Práca s mapou – zaznačenie miest pamäti. Skupinový výskum: kto alebo čo je pripomínané, prečo je miesto významné. Tvorba informačnej karty k vybranému miestu.
Výstup	Mapa pamäti nášho regiónu

Téma	Múzeum v škole
Ciele	rozvíjať bádateľské zručnosti, pracovať s historickými prameňmi.
Aktivity	Návšteva múzea, galérie, skanzenu alebo virtuálnej expozície. Prinášanie rodinných artefaktov: fotografie, dokumenty, staré predmety. Tímová príprava výstavných panelov.
Výstup	Triedna alebo školská expozícia
Téma	Významné osobnosti nášho kraja
Ciele	spoznať regionálne osobnosti, interpretovať ich prínos pre spoločnosť, rozvíjať prezentačné zručnosti.
Aktivity	Tvorba životopisného plagátu. Živá galéria – žiaci stvárnia vybranú osobnosť. Interview s historickou osobnosťou.
Výstup	Školská sieň regionálnych osobností

Téma	Tradície, ktoré nás spájajú
Ciele	zdokumentovať regionálne tradície, uvedomiť si význam kultúrneho dedičstva, budovať kultúrnu identitu.
Aktivity	Rozhovory so starými rodičmi. Zber fotografií a spomienok. Prezentácia: sviatkov, zvykov, remesiel, ľudového odevu. Tvorivé dielne s tradičnými motívmi.
Výstup	Digitálna alebo papierová kronika tradícií

Téma	Cesta príbehu regiónom
Ciele	interpretovať regionálnu povesť alebo príbeh, prepájať historické poznanie s umením.
Aktivity	Čítanie alebo počúvanie povesti alebo príbehu. Spracovanie povesti alebo príbehu. Dramatizácia príbehu. Ilustrácia.
Výstup	Divadelné predstavenie alebo komiks

Téma	Objavujeme náš kraj
Ciele	poznať kultúrno-historické a prírodné zaujímavosti regiónu, orientovať sa v kraji.
Aktivity	Práca s turistickou mapou. Súťaž – Poznáš svoj región? Virtuálna alebo reálna exkurzia. Tvorba turistického sprievodcu.
Výstup	Brožúra – Tipy na výlet v našom kraji

Téma	Ako môžeme zlepšiť našu obec?
Ciele	realizovať jednoduchý komunitný prieskum, rozvíjať občiansku angažovanosť.
Aktivity	Žiacka anketa medzi spolužiakmi alebo obyvateľmi. Identifikácia problému: čistota, zeleň, oddychové miesta, bezpečnosť. Návrh riešení. Stretnutie so zástupcom obce.
Výstup	Žiacky projekt – Naša obec očami detí

3. cyklus	
Téma	**Pamäť nášho regiónu**
Ciele	spoznávať pamätné miesta, pochopiť význam historickej pamäte, rozvíjať prezentačné zručnosti.
Aktivity	Terénna exkurzia k pamätníku, pamätnej tabuli alebo múzeu. Práca s historickými zdrojmi a fotografiami. Tvorba digitálnej mapy pamätných miest. Príprava krátkych videoreportáží.
Výstup	Pamäťová mapa regiónu

Téma	**Stopy stredoveku okolo nás**
Ciele	pátrať po stopách stredoveku v regióne, prepájať regionálne dejiny s dejinami Uhorska, rozvíjať bádateľské myslenie.
Aktivity	Návšteva hradu, kostola alebo archeologického náleziska. Skupinové pátranie: erb, cechy, stredoveké remeslá, obchodné cesty. Rekonštrukcia života stredovekého obyvateľa. Historická hra – Jeden deň v stredoveku.
Výstup	Interaktívna výstava – Náš región v stredoveku

Téma	**Ako vznikali národy a štáty**
Ciele	pochopiť proces vzniku národných štátov, rozlišovať fakty, názory a interpretácie, rozvíjať argumentáciu.
Aktivity	Práca s historickými textami. Diskusia: Čo je národ? Čo je vlastenectvo? Analýza mapových zmien Európy. Debata o pozitívach a rizikách nacionalizmu.
Výstup	Prezentácia alebo školská konferencia

Téma	Osudy menšín v 20. storočí
Ciele	rozvíjať historickú empatiu, pochopiť dôsledky povojnových zmien, podporovať rešpekt k rozmanitosti.
Aktivity	Práca s príbehmi konkrétnych rodín. Analýza historických dokumentov. Tvorba časovej osi udalostí. Diskusné kruhy o životných osudoch ľudí.
Výstup	Výstava – Príbehy našich susedov
Téma	**Stereotypy, predsudky a rešpekt**
Ciele	rozpoznávať stereotypy a predsudky, budovať rešpektujúce vzťahy, rozvíjať kritické myslenie.
Aktivity	Situačné hry. Analýza mediálnych správ. Diskusné fórum. Workshop – Ako vznikajú predsudky?
Výstup	Etický kódex triedy alebo školy

Téma	Slovensko – krajina regiónov
Ciele	analyzovať regionálne rozdiely, pracovať s geografickými údajmi, porovnávať regióny Slovenska.
Aktivity	Práca so štatistikami obyvateľstva. Tvorba tematických máp. Porovnávanie regiónov podľa: obyvateľstva, hospodárstva, kultúry, cestovného ruchu. Regionálny kvíz.
Výstup	Atlas regiónov Slovenska

Téma	Demokracia v praxi
Ciele	pochopiť fungovanie samosprávy, spoznať občianske práva a povinnosti, rozvíjať participáciu.
Aktivity	Simulované komunálne voľby. Modelové zasadnutie obecného zastupiteľstva. Návrh rozpočtu pre školu. Diskusia o občianskej participácii: petícia, referendum, verejná diskusia.
Výstup	Žiacky projekt
Téma	**Extrémizmus a médiá**
Ciele	rozpoznávať manipuláciu a dezinformácie, budovať mediálnu gramotnosť, diskutovať o prejavoch radikalizácie.
Aktivity	Analýza internetových príspevkov. Rozlišovanie: fakt, názor, argument, manipulácia. Tvorba kampane proti nenávistným prejavom. Skupinová diskusia.
Výstup	Príručka – Ako overovať informácie

Téma	Moja komunita – môj projekt
Ciele	identifikovať potreby komunity, navrhnúť riešenia problémov, realizovať občiansky projekt.
Aktivity	Prieskum medzi obyvateľmi. Analýza potrieb obce alebo školy. Tímová príprava projektu. Prezentácia návrhov vedeniu školy alebo obce.
Výstup	Skutočný komunitný projekt

3.4 Námety na formálne a neformálne vzdelávacie aktivity

Súčasťou školského vzdelávacieho programu môžu byť aj neformálne a mimoškolské vzdelávacie aktivity, ktoré nadväzujú na obsah výchovno-vzdelávacieho procesu. Ich realizácia vytvára priestor na poznávanie a aktívne prežívanie kultúry, jazyka, histórie a hodnôt národnostnej menšiny, čím sa posilňuje kultúrna a jazyková identita žiakov.

V tejto kapitole uvádzame námety na adaptáciu vybraného špecifického cieľa pre VO *Jazyk a komunikácia*, *Človek a spoločnosť* a *Umenie a kultúra*. Špecifické ciele sa pri implementácii prispôsobujú zámeru realizovanej aktivity.

3.4.1 Jazyk a komunikácia

Špecifický cieľ: rozvíjanie vlastnej identity a uplatňovanie rešpektujúceho prístupu k druhým.

Adaptácia špecifického cieľa: Rozvíjať komunikačné kompetencie žiakov prostredníctvom poznávania jazykového a literárneho dedičstva národnostnej menšiny.

Možnosti zapracovania do ŠkVP:

→ využívanie literárnych textov autorov národnostnej menšiny,
→ práca s regionálnou a menšinovou tlačou,
→ poznávanie miestnych nárečí, jazykových osobitostí a jazykovej kultúry,
→ tvorba vlastných textov na témy spojené s komunitou a kultúrnym dedičstvom menšiny,
→ realizácia projektov zameraných na rodinné príbehy, spomienky pamätníkov a dejiny obce,
→ rozvoj bilingválnych a interkultúrnych komunikačných kompetencií,
→ prezentácia významných osobností literatúry a kultúry národnostnej menšiny.

Príklady aktivít:

→ školský časopis v jazyku národnostnej menšiny,
→ súťaže v prednese poézie a prózy,
→ tvorba dvojjazyčných publikácií,
→ besedy so spisovateľmi a novinármi.

3.4.2 Človek a spoločnosť

Špecifický cieľ: oceňovanie a ochrana národného kultúrneho dedičstva a rôznych podôb globálnej kultúry ako súčasti vlastnej kultúrnej identity,

Adaptácia špecifického cieľa: Posilňovať poznanie histórie, kultúry a spoločenského života národnostnej menšiny a rozvíjať rešpekt k rozmanitosti.

Možnosti zapracovania do ŠkVP:

→ regionálne dejiny z perspektívy národnostnej menšiny;
→ významné historické udalosti vplývajúce na život menšiny;
→ osobnosti kultúrneho, spoločenského a politického života;
→ miestne pamätníky, pamätné miesta a kultúrne pamiatky;
→ tradičné zamestnania, remeslá a spôsob života;
→ občianske organizácie a inštitúcie národnostnej menšiny;
→ kultúrna identita, viacjazyčnosť a spolunažívanie rôznych komunít;
→ ochrana kultúrneho dedičstva a význam jeho zachovávania.

Príklady aktivít

→ projekt Dejiny našej komunity,

→ návštevy múzeí, archívov a pamätných miest,

→ rozhovory s pamätníkmi.

→ tvorba regionálnych máp kultúrneho dedičstva,

→ školské výstavy venované významným osobnostiam.

3.4.3 Umenie a kultúra

Špecifický cieľ: poznávanie významných umeleckých diel predstaviteľov kultúry jednotlivých národnostných menšín.

Adaptácia špecifického cieľa: Rozvíjať vzťah žiakov ku kultúrnemu a umeleckému dedičstvu národnostnej menšiny a podporovať ich kultúrnu identitu.

Možnosti zapracovania do ŠkVP:

Výtvarná výchova

→ poznávanie výtvarného umenia autorov národnostnej menšiny,

→ tradičné ľudové umelecké prejavy a remeslá,

→ ľudová ornamentika, symbolika a regionálne motívy,

→ dokumentovanie miestneho kultúrneho dedičstva prostredníctvom výtvarných projektov,

→ návštevy galérií, múzeí a kultúrnych podujatí.

Hudobná výchova

→ ľudové piesne národnostnej menšiny,

→ regionálny folklór a tradičná hudobná kultúra,

→ ľudové tance a hudobno-pohybové hry,

→ súčasná hudobná tvorba v jazyku národnostnej menšiny,

→ poznávanie významných hudobných osobností a hudobných telies.

Príklady aktivít

→ folklórne dni a školské festivaly,

→ tvorivé dielne tradičných remesiel,

→ školský spevácky alebo folklórny súbor,

→ spolupráca s kultúrnymi inštitúciami národnostnej menšiny,

→ prezentácie tradičných sviatkov a zvykov.

Záver

Sprievodca k Osobitostiam výchovy a vzdelávania žiakov v národnostnom školstve poskytuje rámec národnostným školám pre aktívnu tvorbu školského vzdelávacieho programu a zároveň ponecháva dostatočný priestor na samostatnú konkretizáciu tém, regionálnych reálií podľa ich vlastných potrieb, regionálnych podmienok a kultúrnych špecifík. Takýto prístup podporuje flexibilnú implementáciu ŠVP ZV 2023 do rozmanitých podmienok národnostného školstva.

Osobitosti výchovy a vzdelávania žiakov v národnostnom školstve

Sprievodca

Vzdelávacie oblasti Jazyk a komunikácia, Človek a spoločnosť a Umenie a kultúra v Štátnom vzdelávacom programe pre základné vzdelávanie 2023

Autorky:
PaedDr. Gyöngyi Ledneczká, PhD.
Mgr. Liliana Bolemant, PhD.
Mgr. Andrea Döményová
PaedDr. Anita Halászová
PaedDr. Lívia Tímárová

Recenzenti:
PaedDr. Katarína Jóbová Sziveková, PhD.
Mgr. Marcela Šarvajcová, PhD.

Jazyková korektúra:
Mgr. Anna Passiová

Vydal: NIVaM
Vydanie: prvé
Formát: elektronický
Rok vydania: 2026

ISBN: 978-80-565-1727-7

EAN: 9788056517277

CC BY

NIVAM
NÁRODNÝ INŠTITÚT VZDELÁVANIA A MLÁDEŽE